

AZ INFORMÁCIÓ DEKOLONIZÁLÁSA

Köztudott, hogy a nemzetközi hírügynökségek kevés híryanagot merítenek az el nem kötelezett országok életéből. A napi információcserében ugyan nem kis számban vesznek részt, de a különböző híradástechnikai eszközökben a harmadik világból érkező anyag csak elenyésző része kap helyet. Nemrégiben mindössze egy százalékra becsülték az el nem kötelezett országokból a fejlett államokban közölt napi híryanag arányát. Ennek oka, hogy világviszonylatban nincs meg a lehetőség az információ szabad áramlásának; sokféle érdek befolyásolja ki honnan, mennyi és milyen információt merít.

Az információ dekolonizálásának szükségessége az el nem kötelezett országok régen hangoztatott elve. Gyakorlati megvalósítása érdekében 1976 augusztusában Colombóban az el nem kötelezett országok csúcserkeztetén, 85 ország képviselőjének aláírásával létrehozták hírközlési pooljukat, pontosabban megegyeztek, hogy közös hírközlési szervezetet (poolt) alakítsanak az egymás közötti és a világot tájékoztató szabad hír-, jelentés-, film- és fotócseré érdekében. A pool célja, hogy elősegítse az el nem kötelezett országokkal kapcsolatos információterjesztést, a kölcsönös együttműködést, mint az el nem kötelezett országok között, mint pedig általában a nemzetközi közösségben, azzal, hogy az egyes hírügynökségek közötti együttműködés az egyenlőség demokratikus elvének teljes tiszteletben tartása alapján történjék. E colombói határozatok megvalósításának első valóban jelentős állomása a múlt év októberében Szarajevóban megrendezett konferencia — az el nem kötelezett országok rádiószervezeteinek ülése volt.

A két esemény annak idején nagy visszhangra talált világszerte, azóta pedig a szaksajtó foglalkozik vele igen intenzíven. Többek között a magyarországi is. A Rádió és Televízió Szemle című kitűnő folyóirat már annak idején terjedelmes írásban számolt be a fejlődő országok hírközlési pooljának létrehozásáról és az azt megelőző Új-Delhi miniszteri szintű, a közös hírügynökségi szervezet alapítása körüli megbeszélésekről; az el nem kötelezett országok rádiószervezeteinek első konferenciájának do-

kumentumait pedig az említett folyóiratot is kiadó Tömegkommunikációs Kutatóközpont egyik, Közlemények című sorozatában is megjelentette. A folyóiratközlés és a most megjelent kiadvány valójában kiegészíti egymást és így együttesen teljes képet nyújt mindarról, amit az el nem kötelezett országok tettek az információ szabad áramlásának illetve a híranyag dekolonizálás érdekében.

A Rádió és Televízió Szemle (1977/2) hasábján Hajdú János áttekintést ad a pool létrehozásának előzményeiről, ismerteti a colombói elveket és közli a pool alapításának dokumentumait. Tanulmányának bevezető részében megállapítja, hogy „A pool létrehozásának gondolata, valamint az alapszabály, nem hirtelen elhatározás, vagy éppenséggel politikai rögtönzés terméke. Az el nem kötelezett országok állam- és kormányfői már 1973-ban, Algírban tartott csúcscrtekezletükön állást foglaltak, közös munka is kezdődött és 1975. január 20 óta működik 26 ország hírügynökségi kooperációja a jugoszláv Tanjug koordinálásában”. A cikk közli a Delhi nyilatkozatnak azt a fontos részét is, amely szerint a fejlődő országok síkraszállnak amellett, hogy mielőbb szabadítsák föl egyes fejlődő országok tájékoztatásügyi szerveit és tömegkommunikációs eszközeit a gyarmati örökségtől és hogy új teret nyitnak az egymás közötti egyre növekvő együttműködésnek oly módon, hogy a tájékoztatásügy, a tömegkommunikáció és a társadalmi és kulturális kölcsönhatás terén is elősegítik a kölcsönös együttműködést.

A cikkíró ezután részleteiben szól a Delhiben kidolgozott és a colombói csúcscrtekezleten elfogadott alapszabályt, aláhúзва, hogy az el nem kötelezett országok közös hírügynökségi szerve nem nemzetek feletti hírügynökség, s hogy a pool nyitva áll minden sajtóügynökség előtt, amely teljes jogú tagként részt kíván venni az el nem kötelezettek mozgalmában. Az alapszabályba foglalt célkitűzések közül a cikkíró kiemeli azt, amely szerint e hírügynökségi szerv javítani és bővíteni kívánja a kölcsönös információcserét és tovább akarja erősíteni az el nem kötelezett országok közötti kölcsönös együttműködést, amelyre az együttesen kialakított határozatok teremtik meg az alapot.

A colombói elvek ismertetése után Hajdú a pool megalapításának sajtóvisszhangját ismerteti, többnyire azonban azoknak a nyugati lapoknak a véleményét idézve, amelyek korporációs szervezeteiket féltve írtak az újonnan alakult poolról. A londoni Economist és az ugyancsak brit Guardian, valamint egyes amerikai sajtószervek a poolal nem rokonszenvező véleményét a cikk mintegy szembehelyezi a Newsweek vagy a Neue Züricher Zeitung objektívebb s egyben sokoldalúbban elemző cikkével. Hajdú János tudósítását azzal a megállapítással zárja, miszerint: „Az el nem kötelezettek pool-kísérlete azért fontos és figyelemreméltó, mert már maga a kísérlet parancsolóan ható szükségleteket jelez. S e válalkozásnak nem lehet annyi részletkudarca, hogy az egésznek a léte ne maradna a haladás egyik fontos eleme.”

Az említett tudósítást a pool alapítási dokumentumai egészítik ki: a lap részleteket közöl India akkori tájékoztatási miniszterének Vidya

Charan Shuklának jelentős programadó beszédéből, amelyben a miniszter válaszolt a tájékoztatási szabadságról szóló ENSZ és UNESCO határozatokat s bizonyítja az új nemzetközi hírközlési rend szükségességét. A közlést az Új-Delhi nyilatkozat, a határozatok, az alapszabály és a műszaki kérdések keretének ismertetése zárja.

Amilyen teljes és átfogó képet nyújt Hajdú a fejlődő országok hírközlési pooljának megalakulásáról, olyan kimerítő információt kap az érdeklődő a budapesti Tömegkommunikációs Kutatóközpont brossúrájából az el nem kötelezett országok rádiószervezeteinek első értekezletéről. A nemrég megjelent kiadvány célja, hogy az el nem kötelezett országok rádiószervezeteinek értekezletéről, „a részt vevő országok által megfogalmazott és elfogadott beszámolók, munkatervék és programok alapján fényt vessen a fejlődő országok rádiószervezeteinek kifejlesztése terén felmerülő problémákra, nehézségekre és az együttműködés fontosságára”.

A kiadvány bevezetőjében Tito elnök levelét közli, amelyben elnökünk hangsúlyozta, hogy Jugoszlávia nagy jelentőséget tulajdonít az el nem kötelezett országok V. Colombóban megrendezett konferenciájának, s hogy a szarajevói konferencia fontos lépcsője a colombói határozatok megvalósításának útján.

A kiadvány ezután a jelentéstevő főtitkár Zlato Sinobad, beszámolója alapján kronologikus sorrendben közli az előkészületek menetét, külön fejezetet szentelve a célkitűzéseknek, az együttműködési akcióprogramnak, a rádiós és televíziós műsorcsereinek, az együttműködés összehangolásának, műsorforgalmazásnak stb. Nyomatékosítja a konferenciának azt a megállapítását, miszerint a világ jelenlegi információs rendszerében az egyes fejlett országok monopolhelyzetben vannak, minek következtében információs rendszerünket nem is jellemezheti a hatékony együttműködés. Az el nem kötelezett országok gyakran csak célzatos információkból ismerik egymást, a nemzetközi közvélemény pedig nemegyszer meghamisított információkat kap róluk.

Az ismertetés a továbbiakban foglalkozik az el nem kötelezett országok rádiószervezeteinek helyzetével, többek között az infrastruktúra, a műsorsugárzás- és csere, valamint a szervezetek nemzetközi helyzetével.

A kutatóközpont közleménye — mondjuk el végül — elsősorban a szakmabelieknek használatára készült, de általános ismereteket is tartalmaz. Kirajzolódik belőle az is mennyit fejlődött az utóbbi években az el nem kötelezettek rádiós rendszere, és melyek azok a területek, amelyekben sürgős intézkedésekre van szükség. Mert természetesen ezekből is akad bőven, lévén, hogy a fejlődő országok nagy többségének még nincs fejlett rádió- és televízió hálózata. Viszont a hosszú távra alapuló együttműködési terv minden bizonnyal meghozza eredményét: elsősorban a fejlett országok és az el nem kötelezett országok közötti ma még sokszor jelentős különbségek csökkentését.